

MATEO OBRADOVIĆ, POVIJEST POPLAVA ŽUPANJSKE POSAVINE I ŽIVOT OKRUŽEN VODAMA. EKOISTORIJSKI PREGLED PROŠLOSTI, GRADSKI MUZEJ ŽUPANJA, CERTIS, ŽUPANJA, 2024., 112.

Izložba i katalog iste izložbe, pod naslovom *Povijest poplava županjske Posavine i život okružen vodama. Ekohistorijski pregled prošlosti* (autor Mateo Obradović), djela su o poplavama i ekohistorijskim odnosima čovjeka i rijeke Save od prapovijesti do suvremenog razdoblja. Spomenute ekohistorijske odnose u ovom slučaju dijelimo na tri razine odnosa kada su u pitanju odnosi čovjeka i rijeke: 1. odnos rijeke Save prema čovjeku; 2. odnos čovjeka prema rijeci Savi; 3. promišljanje (doživljavanje) o rijeci Savi. Katalog ove izložbe podijeljen je na uvod, 11 poglavlja, zaključak te popis literature i izvora. Osim toga, u katalogu se nalazi velik broj fotografija i slika koje prikazuju rijeku Savu, karte iz prošlosti, radove na rijeci Savi, poplave u mjestima itd.

Već u uvodu, autor daje primjer legende koja je vezana uz čovjeka i poplave rijeke Save. Radi se o legendi o nastanku mjesta Babina Greda, prema kojoj su obitelji zbog poplava potražile sigurno mjesto za sebe i marvu kod grede babe Kede i na tom mjestu krenule razvijati naselje. Iako se radi o legendi, rijeka Sava kroz povijest je itekako utjecala na ljude, što je analizirano u poglavljima.

Prvo poglavlje, *Hidrogeografska obilježja županjske Posavine*, bavi se hidrogeografskim opisom prostora u naslovu poglavlja. Autor tako opisuje obilježja kao što su tla, nadmorske visine, protok vode, močvare, itd., te naglašava da je rijeka Sava glavna odrednica županjske Posavine. Sljedeća su poglavlja direktno vezana uz užu povijesnu temu djela.

U poglavlju *Rijeka Sava u prapovijesti* autor objašnjava tadašnji međuodnos rijeke i čovjeka. Mateo Obradović tako piše o Savi kao izvoru hrane i vode za stanovništvo u prapovijesti, no i o rijeci kao granici koja je bila prirodna zaštita. Da je područje županjske Posavine u prapovijesti bilo naseljeno i plodno za bavljenje poljoprivredom, svjedoče nam arheološki lokaliteti koje možemo pratiti od neolitika.

Poglavlje *Antika i »blato koje upija tekućinu«* daje nam uvid u međuodnose rijeke Save i ljudi u antici. Obradović poglavlje započinje zanimljivim povezivanjem rijeke Save s božanstvima u rimskoj mitologiji (vodeno božanstvo Savus) i keltskoj mitologiji (božica Adsullata). U nastavku, objašnjeni su povijesni događaji vezani uz rimski odnos prema tamošnjem teritoriju županjske Posavine i Panonije općenito te je opisano u kojem su smjeru građene i što su povezivale rimske prometnice, za koje u historiografiji koja se bavi Slavonijom svakako nedostaje radova. Obradović na kraju poglavlja zaključuje da u vremenu antike nije bilo velikih poplava, već da se nepovoljnije prilike javljaju poslije prve izgradnje nasipa 1764. godine.

Četvrto poglavlje, *Srednji vijek i Županje Blato*, obrađuje prostor županjske Posavine u srednjem vijeku s naglaskom na položaj naselja Županje Blata (tj. Županje), koje već u svojem nazivu ima opis mjesta na kojem se naselje smjestilo. Obradović nam u ovom poglavlju daje podatke o utvrđenjima blizu rijeke Save koja su svoju obrambenu ulogu ispunjavala u svrhu zaštite protiv osmanskih prodora. Kako saznajemo, slavonski je prostor bio prostor useljavanja (ljudi su selili uglavnom u slučajevima ratovanja ili nasilja). Upravo je u 15. stoljeću, rijeka Sava za ondašnje stanovništvo postala svojevrsnom mentalnom granicom jer je itekako prijetila opasnost od napada. Za period srednjeg vijeka Obradović piše slično kao i o antici te naglašava da su se katastrofe počele događati u 18. stoljeću kada je zbog gradnje nasipa smanjena površina proticanja.

Obradović u poglavlju *Rijeka Sava i Vojna krajina* piše o promjenama koje su se u Posavini dogodile krajem 17. stoljeća i u 18. stoljeću. Ono što je ključno u ovome poglavlju, opisi su okoliša, iz kojih saznajemo više o vrstama drveća koja su se tada nalazila u Posavini, detaljne opise slavonskih naselja (autor citira F. S. Engela, 1786. godina) i informacije o močvarama i izlivanju rijeka te zahvatima koje je potrebno učiniti kako bi se olakšao život stanovnika (autor citira Friedricha Wilhelma von Taubea, 1777./1778. godina). Saznajemo i da je u Slavoniji onoga vremena bilo obilje drveta kojega su ljudi iskorištavali kao glavni materijal za gradnju. Sljedeće poglavlje, *Opis naselja na tajnim zemljovidima 18. i 19. stoljeća*, sastoji se od niza opisa slavonskih mjesta u kojima su opisana i prirodna obilježja

tih krajeva (šume, močvare, bare, rijeke, itd.). Veći interes za osiguravanjem i iskorištavanjem rijeke Save javlja se od 19. stoljeća zbog novih uvjeta društvenog i gospodarskog napretka.

U sedmom poglavlju, *Prestanak Vojne granice i osnutak vodnih zadruga*, naglasak je većinski stavljen na događanja u 19. stoljeću kada odnosi postaju kapitalistički pa dolazi i do trgovine riječnim putem. Obradović tako ističe nekoliko poznatih parobroda i njihovih ruta, od kojih je prvi parobrod na Savi plovio 1830-ih godina. Saznajemo da su ovo stoljeće obilježile i brojne poplave pa su neke godine u drugoj polovici stoljeća bile neplodne. Autor navodi da su prema školskoj spomenici Strošinaca 1880.-1900. mladi patili od brojnih bolesti koje su uzrokovane uvjetima poplava, tako da su poplave kao pojava u ondašnjem razmišljanju itekako imale istaknuto mjesto. Što se tiče gradnje nasipa i održavanja, saznajemo da su do Prvog svjetskog rata takve zadaće bile uglavnom vezane uz općine, no uloga stanovništva uvijek je bila presudna kod radova.

Ustroj i svrha Zadruga za obranu od poplava rijeke Save 1924. kratko je poglavlje koje opisuje djelatnosti Vodne zadruge za obranu od poplave rijeke Save i za isušenje bosutskog kanala (kasnije ime bilo joj je Biđ-bosutska vodna zadruha). Najvažniji rezultat rada Zadruga bio je zaštita seljaka od poplava na prostoru od slavonskih sela oko Slavonskog Broda do Srijemske Mitrovice pa se tako izgradio poznati nasip koji je oštećen kada su 1944. godine ustaše srušili branu na Bosutu u svrhu tjeranja partizana iz tamošnjih šuma. Deveto poglavlje, *Prilike nakon završetka Drugog svjetskog rata*, još je kraće od prethodnog poglavlja. Tako je cijelo vrijeme trajanja socijalističke Jugoslavije svedeno na jedan odlomak, uz fotografske priloge. Obradović u ovom poglavlju naglasak stavlja na opis institucionalnog djelovanja po pitanju odnosa prema rijeci Savi. Spominje i da su izgradnje mostova, vodovoda i različitih sustava obilježili razdoblje socijalističke Jugoslavije kada je ova tema u pitanju.

Vodne prilike danas i poplava 2014. godine jedino je poglavlje koje tematizira događaje iz 21. stoljeća. Glavna je tema ovoga poglavlja suvremeni sustav obrane od poplava, ali i poplava iz 2014. godine kada je puknuo nasip kod Račinovaca i Rajevo Sela te je većina prostora Cvelferije bila poplavljena.

Djelo Matea Obradovića kvalitetna je ekohistorijska analiza međuodnosa posavskog čovjeka i rijeke Save te su ovim djelom obuhvaćena sva tri ekohistorijska pristupa koja su već spomenuta u ovom prikazu. Tako se u Obradovićevom djelu može pratiti kontinuitet naseljenosti prostora županjske Posavine od prapovijesnih vremena do danas. Posebno bogatstvo ovome katalogu izložbe daju slikovni i fotografski prilozi koji prate teme poglavlja. Osim toga, na kraju kataloga nalazi se i dio koji se zove *Kronološki pregled poplava s posljedicama* gdje su istaknute godine poplava te opisi posljedica tih poplava od 1521. godine do 2014. godine.

Bruno ŠAGI

ANDRÁS VADAS, *THE ENVIRONMENTAL LEGACY OF WAR ON THE HUNGARIAN-OTTOMAN FRONTIER, C. 1540–1690* (AMSTERDAM: AMSTERDAM UNIVERSITY PRESS, 2023), ISBN 978-94-6372-793-8, 290 STR.

Iz perspektive hrvatske historiografije, monografija Andrása Vadasa o okolišnom nasljeđu rata na ugarsko-osmanskoj granici (oko 1540.–1690.), može predstavljati istraživački potencijal za dublje istraživanje okolišnog nasljeđa jednog segmenta ugarsko-osmanske granice, a to je Međimurje. Osim toga može poslužiti i kao model za slična istraživanja hrvatsko-osmanske granice.

Ova knjiga rat i granicu ne promatra samo kao političko-vojni nego i kao okolišni proces. Autor polazi od konceptualizacije »granice« (frontier/border), zatim od analize okoliša središnje Transdanubije/Prekodunavlja, pa potom kroz »studiju slučaja« doline rijeke Rábe u 17. stoljeću razrađuje problem vode, poplava i regulacija, dok zasebno poglavlje posvećuje šumama i drvu kao resursu u militariziranoj zoni. Zaključno poglavlje (s epilogom) sintetizira rezultate i metodološke implikacije

Knjiga je posebno vrijedna za povjesničare koji se bave Habsburško-osmanskim kontaktnim-zonama, jer pokazuje kako se »obrana« u ranom novom vijeku ne iscrpljuje u utvrdama i posadama,

Economic- and Ecohistory

Ekonomska i ekohistorija

Journal for Economic History and Environmental History

Časopis za gospodarsku povijest i povijest okoliša

Topic / Tema broja

Environmental Histories of Southern Central
Europe: State of the Field Perspectives
(Hungary, Croatia and Slovenia)

*Povijesti okoliša južnog dijela srednje Europe: Pregledi stanja
istraživanja (Mađarska, Hrvatska i Slovenija)*

Volume XXI / Number 21

Zagreb – Samobor 2025

ISSN 1845-5867

UDK 33 + 9 + 504.3

Publishers / Nakladnici:

Društvo za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju
Society for Croatian Economic History and Environmental History
Ivana Lučića 3, HR – 10000 Zagreb
sites.google.com/site/ekoekohist/

Izdavačka kuća Meridijani
p.p. 132, 10430 Samobor
tel.: 01/33-62-367, faks: 01/33-60-321
e-mail: meridijani@meridijani.com
www.meridijani.com

Co-publisher / Sunakladnik: Ekohistorijski laboratorij Centra za inovativne studije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu Ivana Lučića 3, 10000 Zagreb, Hrvatska www.ffzg.unizg.hr; <http://ckhis.ffzg.unizg.hr/>

Editor-in-chief / Glavni i odgovorni urednik:

Hrvoje Petrić

Guest Co-Editor / Gost su-urednik:

Žiga Zwitter

Editorial Staff / Uredništvo:

Željko Holjevac, Mira Kolar-Dimitrijević, Dubravka Mlinarić, Nenad Moačanin, Hrvoje Petrić, Drago Roksandić, Mirela Slukan Altić, Ivica Šute, Žiga Zwitter

International Editorial Board / Međunarodno uredničko vijeće:

Drago Roksandić – president/predsjednik (*Zagreb*), Daniel Barić (*Sorbonne-Paris, Francuska*), Marija Benić Penava (*Dubrovnik*), Slaven Bertoša (*Pula*), Zrinka Blažević (*Zagreb*), Tatjana Buklijaš (*Auckland, New Zealand*), Ljiljana Dobrovšak (*Zagreb*), Goran Đurđević, Josip Faričić (*Zadar*), Borna Fürst Bjeliš (*Zagreb*), Boris Golec (*Ljubljana, Slovenija*), Hrvoje Gračanin (*Zagreb*), Paul Hirt (*Tempe, SAD*), Andrej Hozjan (*Maribor, Slovenija*), Egidio Ivetic (*Padova, Italija*), Silvije Jerčinović (*Križevci*), Isao Koshimura (*Tokio, Japan*), Marino Manin (*Zagreb*), Christof Mauch (*München, Njemačka*), Kristina Milković (*Zagreb*), Ivan Mirnik (*Zagreb*), Mirjana Morosini Dominick (*Washington D.C., SAD*), Géza Pálffy (*Budimpešta, Mađarska*), Daniel Patafta (*Zagreb*), Hrvoje Petrić (*Zagreb*), Lajos Rácz (*Szeged, Mađarska*), Gordán Ravančić (*Zagreb*), Marko Šarić (*Zagreb*), Mladen Tomorad (*Zagreb*), Milan Vrbanus (*Slavonski Brod, Zagreb*), Frank Zelko (*Honolulu, SAD*), Žiga Zwitter (*Ljubljana, Slovenija*) Zlata Živaković Kerže (*Osijek*), Matija Zorn (*Ljubljana*), Ivana Žebec Šilj (*Zagreb*)

Article's UDC markups / UDK oznake članaka:

Ivica Zvonar

Layout / Prijelom:

Saša Bogadi

Journal directors / Za nakladnike:

Petra Somek, Hrvoje Petrić, Domagoj Tončinić

ISSN 1849-0190 (Online) ISSN 1845-5867 (Tisak)

Print by / Tisak:

Bogadigrafika, Koprivnica 2025.

Mailing addresses / Adresa uredništva:

Hrvoje Petrić (editor/urednik)
Odsjek za povijest, Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb
e-mail: hrvoje.petric@ffzg.hr
ili Vinka Vošickog 5, HR-48000 Koprivnica

Cover / Na naslovnici:

Plan for reinforcing the banks of the Savinja in the district of Novo Celje, 1832.

Ekonomsku i ekohistoriju referiraju:

CAB Abstracts

HISTORICAL ABSTRACTS, ABC CLIO Library, Santa Barbara, California, USA

AMERICA: HISTORY AND LIFE, Washington, USA

JOURNAL OF ECONOMIC LITERATURE (JEL), Pittsburgh, USA

CENTRAL AND EASTERN ONLINE LIBRARY, Frankfurt am Main, Deutschland

ECONLIT – AMERICAN ECONOMIC ASSOCIATION, Nashville, USA